

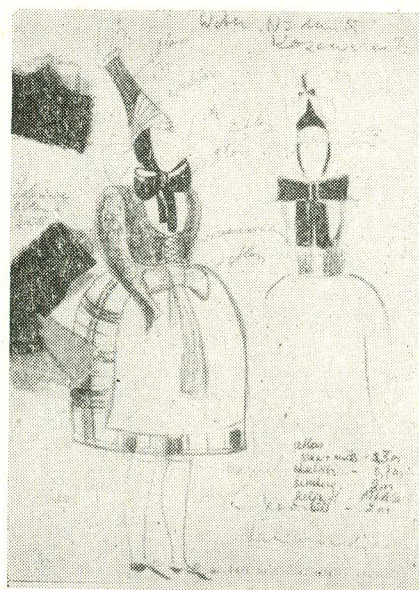
1810. aastal ilmub August Apeli ja Friedrich Launi «Tondiraamat», mis sisaldab muuhulgas novelli «Nõidkütt», tegelikult sellesama Praha kirjutaja loo. Peategelase nimi on muudetud ja lugu ise täiendatud traagiliselt lõppeva armastusega. Naitumisloa saamiseks peab kirjutaja valitseva vürsti nõudel näitama oma osavust märkilaskmisel. Nõutud kuul tabab surmavalt mõrsljat, ta vane-

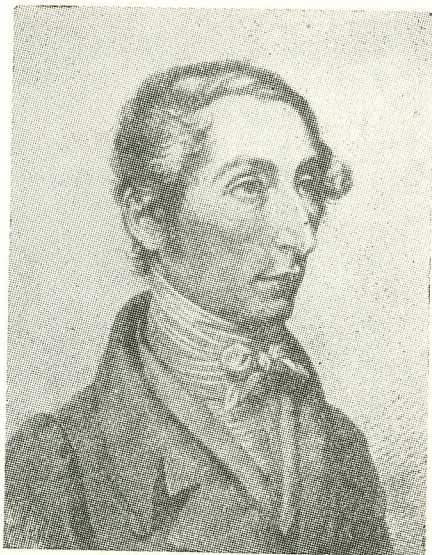
mad surevad mure kätte, laskja ise lõpetab elupäevad hullumajas.

1817. aastal, pärast seda, kui Kind «Tondiraamatu» ainetel kirjutatud «Nõidküti» libreto Weberile on üle andnud, jutustab helilooja oma ooperisolistist pruudile saadetud kirjas tulevase ooperi sisu: «Ühe vürsti vana metsnik tahab tublile noorele kütile Maxile ameti pärandada ja tütre naiseks anda. Ka

vürst on sellega päri, kuid nõuab eelnevalt vana tava täitmist, mille järgi tuleb sooritada üsnagi ränkades tingimustes üks proovilask. Teine, kuri ja kergemeelne kütipoiss Kaspar, kes samuti tüdrukule silma visanud, on langenud mustade jõudude kätte. Max, kes muidu hästi terava silmaga, ei suuda ennast enne proovilasku enam kokku võtta. Seetõttu õnnestub Kasparil viia

ahistatud Max nõidkuulide valamiseni. Seitsmes, kuradile kuuluv nõidkuul peab fabama vaest tütarlast, et Maxi meeleheitleni ja enesetapuni viia. Taeva tahtel läheb aga teisiti: proovilaskmisel langevad üheaegselt nii Agathe kui ka Kaspar, viimane tõepoolest mustade jõudude ohvrina, esimene aga ainult ehmatusel. Miks, ja nii edasi, selgub tüki käigus. Kõik lõpeb õnnelikult...»

Napoleoni sõdadele järgnenud reaktsoonijastu tsensuuri rangeid nõudmisi arvestades ei saanud Kind ja Weber kirjutada ooperit, mille traagiline lõpp-lahendus vürstlikku julmusest oleks toonitanud ja nõidumist, antud olukorras ainsat päästvat abinõu, õigustanud. Nii siis töödeldi «Tondiraamatu» novell põhjalikult ümber. Vürsti vastasmängijana toodi sisse uus tegelaskuju — auväärne eremiit, kes inimest tema valikuvabaduses kaitstes, astub välja julmade seaduste ja iganenud arusaamade vastu. Et loo aktuaalsust hoopis välistada (jagunes ju tookordne Saksamaa tõepoolest kümneks pisiriigikesteks despotlike kuningakeste ja vürstikestega eesotsas), viidi tegevus ajaliselt kauge-
masse minevikku. Libretos on kasutatud seejuures mitmeid rahvapärismi, nagu proovilaskmise tseremoonia, Kaspari kuulisõnad; Musta küti tomitõstev osalemine kuulivalamisel on kaudselt seotud vanade germaanlaste Wotani-kultusega jne.

Ooperi peategelaste viisik paneb imetlema Weberi teatritaju. Maxi lõhetatus ja trotslikkus, Agathe päästev armutruudus, Kaspari küünilisus, Änncheni lapsemeelne ja üsna paljusõnaline huumor, Kuno truualamlik leplikkus — kõik need, nagu paljud muud tegelaste

suhthlemisel tekkivad reageerimisvarjundid ja poolfoonid, on muusikas olemas ja annavad karakteritele üldnimliku, mitte piiritletud ajastu pitseri. Loodus, mis tegelaste ümber, aina rikastab neid.

Äärmiselt suur ja iselaadne osa on ooperis tähta kooril, kes esineb küll küttidena ja talupoegadena, küll loodusehäältena, küll vürst Ottokari kumpainena.

«Nõidküti» kohta on aastate jooksul ilmunud väga palju hinnanguid ja arvamusi. Üks lakoonilisemaid kuulub Saksa DV ooperileksikonide populaarsemale autorile Ernst Krausele: ««Nõidküti» peategelane pole Saksamaa mets (nagu Hans Pfitzneri kunagi öeldud sõnu ikka jälle tavatsetakse korrata), vaid saksa inimene, kes küll loodusejõududega tihedasti seotud. Selle äratundmine on väga oluline. Sest kuigi «Nõidkütt» on saksa ooperiromantismi täiuslikem väljendus ja Weberi muusika looduslähedus võrratu, on see rahvaoper ometi üks rahvadraama, mille ürgsus uneleva romantismi, veel enam aga ödusa biidermeieri loodusefaju kaugelt ületab.»

18. juunil 1821. aastal toimus Berliinis Weberi ooperi «Nõidkütt» esietendus. Menu oli tohutu: avamäng tuli kordamisele, enamikule vokaalnumbritest aplodeeriti, finaali lõppes Weberi triumfiga. Lähbinisti rahvusliku ja rahvaliku teosega võitis ta nii saksa ooperit ihkava publiku kui ka itaalia-lombelise õukonna.

On pikematagi selge, et «Nõidkütt» saavutas kiiresti populaarsuse mitte üksnes saksa, vaid kogu Euroopa ooperilavadel. Tallinnas kuuldigi «Nõidkütti» esmakordselt 1825. aastal saksa teatris; seal etendus samal aastal ka ooperit parodeeriv jant Weberi muusikaga, pealkirjaks «Samiel ehk võlupillid». «Estonia» teatris on seda ooperit lavastatud seni vaid ühel korral, 1920. aastal. RAT «Vanemuine» mängis teost paljudel hooaegadel 1957. aastast alates. Dresdenis, kus Weber elas ja töötas oma viimased 9 eluaastat, toimus 1951. aastal «Nõidküti» 1000. etendus.

«Peigmeest ootava noore neiu palve ajal ei libise kuulajate kõrvust mööda orkestri kaeblikud ohked, samuti vaikne, summutatud liikumine, milles kuuludub ises tuules õõtsuvate kuuskede sahinat. Tundub, otsekui tiheneks pimedus, jahe-
neks öö... Ja pärast, millise rõõmuvärinaga avastab Agathe Maxi tuleku läbi ööpimeduse. Eil Okski suur meister pole seni suutnud ühes napts stseenis väljendada palvet, igatsust, rahufust, unistusi, looduse suikumist, öö vaikivat ilukõnet, tähistava salapärasest virvendust, ootuse piina, lootust, kahtlusi, rõõmu, vaimustust, joovastust! See on kordumatul

Hector Berlioz (1863)

Carl Maria von Weberist

Aastail 1786—1826 elanud helilooja oli Wolfgang Amadeus Mozart (1756—1791) hõimlane. Mozarti noorusearmastus Aloysia Weber, ta naine Constanze ja esimene Öökuninganna ooperis «Võlulööd» Josepha Weber olid Carl Maria onutütre. Noore Weberi isa lootis, et pojast tuleb imelaps — Wolfgang Amadeuse lapsepõlveoreool ei andnud talle rahu. Carl Marial olid mitmed head pedagoogid: Michael Haydn (Joseph Haydni vend), Johann Nepomuk Kalcher, abee Georg Joseph Vogler, kellede juures ta, ehkki lühiajaliselt, õppis klaverit, laulu ja kompositsiooni. 15-aastaselt oli ta juba mitmete helitööde, nende hulgas ooperite «Armastuse ja veinivõim» (1798), «Metsaneid» (1800) ja «Peter Schmoll» (1801) autor. Imelaps, vähemasti tolleaegsete arusaamade järgi, ta siiski polnud.

Järgnevad inimpõlved on samuti leid-

nud Mozartit ja Weberit ühendavaid sugulasjooni, kuid eelkõige on need puudutanud «Nõidkütti» ja Mozarti küpse loominguperioodi oopereid. Weberi ooperis on hinnatud mozartlikku elu- ja inimestundmist, julgust traagikat ja naeru kõrvu asetada. Nagu Mozart, nii on ka Weber õiglust ja headust oma ooperiloomingus kõige ülevamaks pidanud. Ning mõlemad tahtsid ja suutsid oma rahva heliloojad olla.

Rahva teema Weberi loomingus ja selle eredaim väljendus «Nõidkütt» pole üksnes vaimustatud kaasaminek XIX sajandi alguse rahvusliku (ja antinapoleonliku) liikumisega Saksamaal. Saksa loodus, rahva elu- ja mõttelaad jõudsid oma paljudes ilmingutes ka isiklikult temani. Weberis oli talupojaverd nii isa- kui ka emapoolset liini pidi. Seiklejaloomuga isa, põline teatri- ja muusikainimene, lisas kõlava von'i oma nimele siis, kui ta nooremas põlves mõnda aega ohvitseriametit pidas. Aastaid rändas Weber isa teatritrupiga mööda maad, nägi suuri ja väikesi linnu, Elu kogu selle kirevuses. Iseseisvat tööd alustav Weber oli äärmiselt seitsiv ja lõbus inimene, kes kasutas igat võimalikku ja võimatutki juhust, et järjekordset rännakut mööda Saksamaad ette võtta. Kontserte andes või lihtsalt maailma avastamise rõõmust. Weberi sõbrad avaldasid korduvalt imestust, et ta siiski nii palju muusikat jõuab kirjutada. Üsnagi lühikese elu jooksul (39 aastat) valmisid tal 2 sümfooniat, mitmed instrumentaalkontserdid, rohkesti instrumentaalset kammermuusikat, laule klaveri- ja kitarrisaatega, isamaalaulude tsükkel «Lüüra ja mõök» Theodor Körneri sõnadele ja palju muud. Kuid mahukaima peatüki Weberi helilooja- kui ka interpreeditegevuses hõlmab muusikateater: ta kirjutas 11 ooperit, töötas aastaid võimeka dirigendina, eeskätt Praha ja Dresdeni teatrites. Tõsi, ükski Weberi ooper pole saanud nii tuntuks ja populaarseks kui «Nõidkütt», kuigi sellele järgnenud «Euryanthe» (1823) ja «Oberoni» (1826) mängitakse edukalt nüüdisajalgi.

Lavastusala juhataja — ÜLO MATESEN

Dekoratsioonide teostust juhendanud — ELSA MÄNDSALU

Kostüümide valmistamist juhendanud — LIIS MÄNNIK

Vahe-eesriide teostus —

Eesti NSV teeneline kunstitegelane UNO KÄRBIS

Lilled ja pärjad — TIIA KAARMA, KRISTA SAAR

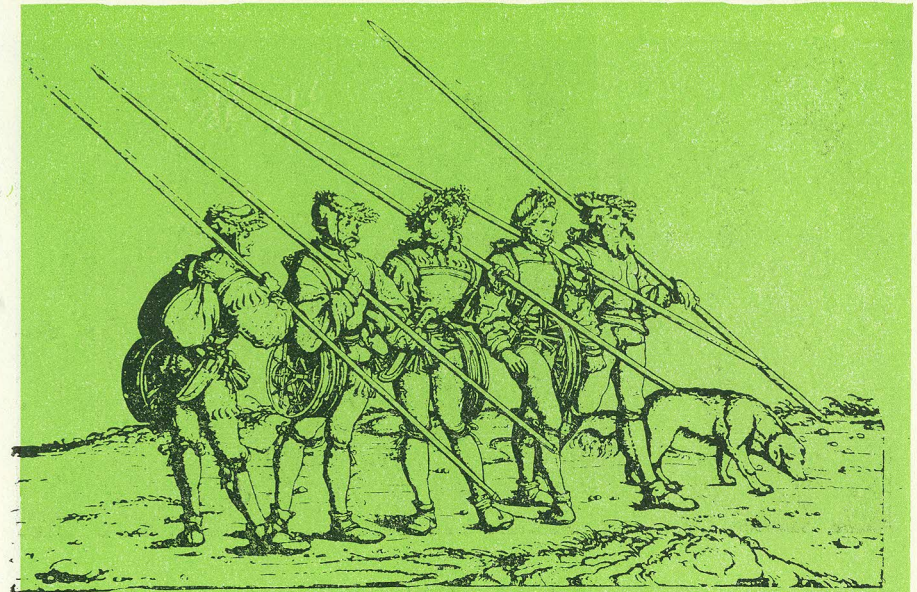
Peakatted — MARIANN PLOOMPUU, TIINA SILBAUM

Pürotehniliste lavaefektide teostus —

EVALD NAARIS, RICHARD UTTER

Valgustus — EVALD RADIK

Pealavameister — HEINO LILLIPUU

Pildid:

lk. 1 Carl Maria von Weber 1807. a.

lk. 3 A. Beardsley karikatuur
C. M. v. Weberist

lk. 4 Kirjanik Johann Friedrich Kind
(1768—1843), «Nõidküti» libreto
autor

lk. 5 «Nõidküti» 1821. a. lavastuse
kostüümikavandeid

lk. 6 ja 7 Tõnu Virve kostüümikavan-
deid «Nõidküti» lavastusele
1980. a.

lk. 8 C. M. v. Weber 1821. a.

lk. 10 Ninatants. Puulõige XVI sajandist

lk. 11 Keiser Maximilian I jahimehed.
Puulõige XVI sajandist

lk. 12 «Metsik jahit». Müller-Münsteri
maal Wotani-kultuse ainetel
«Germaanlased enne lahingut».
A. Dieffenbacheri maal

Иллюстрации:

стр. 1 Карл Мария Вебер в 1807 г.

стр. 3 Шарж А. Бэрдсли на К. М. Вебер

стр. 4 Писатель Иоганн Фридрих Кинд
(1768—1843), автор либретто
«Вольного стрелка»

стр. 5 Эскизы костюмов «Вольного
стрелка» 1821 г.

стр. 6 и 7 Эскизы костюмов Тыну
Вирве

стр. 8 Карл Мария Вебер в 1821 г.

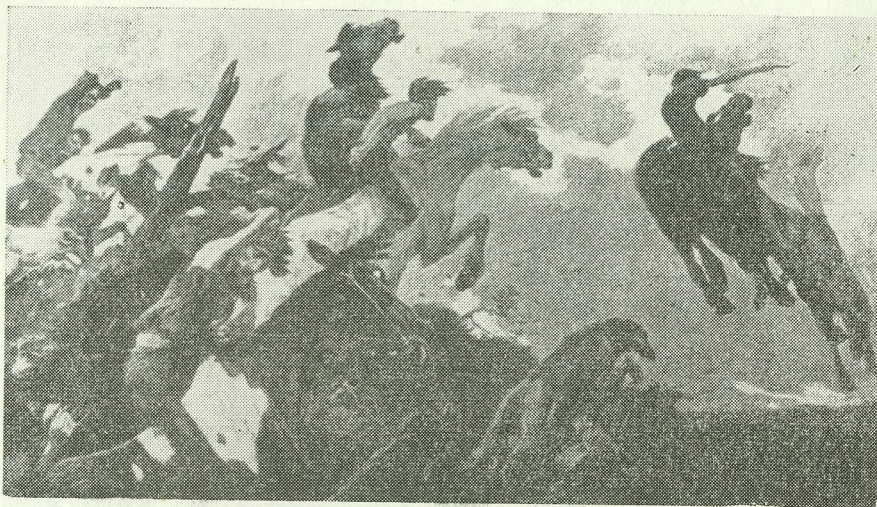
стр. 10 Танец крестьян. XVI век

стр. 11 Охотники Максимилиана I.
XVI век.

стр. 12 «Дикая охота». Картина Мюл-
лера-Мюнстера по мотивам культа
Вотана

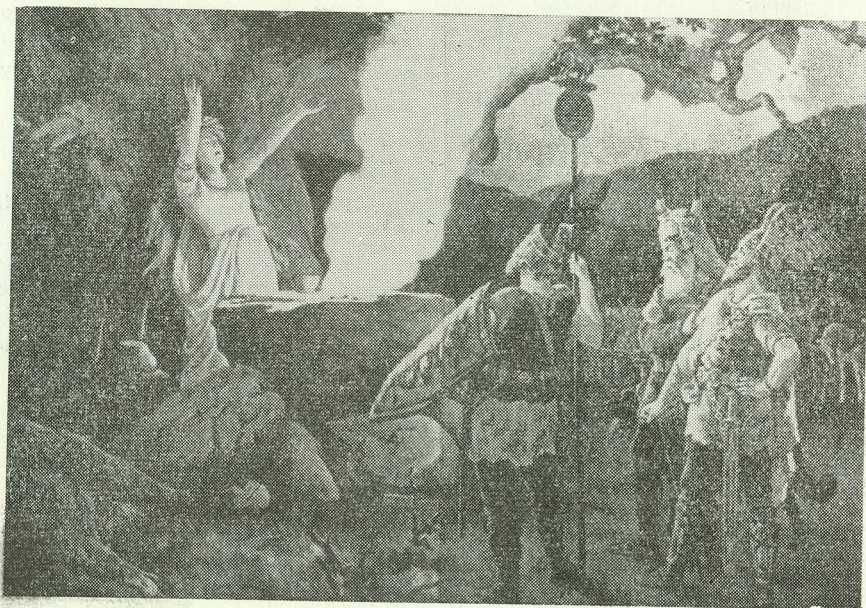
«Древнегерманские войны перед сра-
жением», Картина А. Дифенбахера

Hind 30 kop.

Lavastajana ja kunstnikuna püüdsime luua õhkkonna, mis on NÄITLEJA teenistuses — selle isikul põhineb iga teatri kogu tegevus

Boris Tõnismäe, Tõnu Virve

Etendus № 90.

„Estonia“ teater.

Neljapäeval, 11. novembril 1920

I korda:

Nõidkütt.

Karl Maria von Weberi romantiline ooper kolmes vaatuses,
5 pildis

Muusikajuht: Artur Kapp.

OSALISED:

Ottokar, valitsev vürst	Nikolai Põlluaas
Kuno, vürstlik metsaülem	Paul Treuman
Agathe, tema tütar	Ludm. Hellat-Lemba
Anna, noor sugulane	E. Masing-Grünberg
Kaspar, esimene kütt	Olga Olak-Mikk
Max, teine kütt	Bernhard Hanser
Munk	Karl Viitol
Kilian, rikas talupoeg	Aleks Kikas
Samuel, must kütt	Kristjan Hansen
Kütid ja jahiseltsilised; pruutneitsid, talurahvas ja pillimehed	Kaljo Raag
	Sergius Lipp
	Koor

Aeg: 17 aastasada (80 aastase sõja järele)

Algus kell 7 õhtul.

Ettekannete ajal on saali uksed kinni.

Suitsetamine saalis, jalutus- ja riiehoiu ruumides on keelatud.

Teatris käijaid, kes peale etenduse kasino saali lähevad, palutakse oma üliriideid siia hoiu-ruumi mitte jätta, vaid eluolaua hoiu-ruumi ära anda.

W. Ehrenpreis'i trükk, Tallinnas.